

Сучкова А.М.,
курсантка 2 групи 1 курсу магістратури
Інституту підготовки юридичних кадрів
для Служби безпеки України

ВІКТИМОЛОГІЯ ЖЕРТВ ЯК СКЛАДОВА ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ

Ключові слова: тероризм, віктимологія, жертва злочину, запобігання злочинності.

Анотація. У тезах розглянуто питання необхідності встановлення зв'язку «терорист-жертва» для ефективного запобігання злочинів терористичної спрямованості.

Аннотация. В тезисах рассмотрен вопрос необходимости установления связи «террорист-жертва» для эффективного предотвращения преступлений террористического направления.

Ключевые слова: терроризм, виктимология, жертва преступления, предотвращение преступности.

Summary. In the theses, the necessity of establishing a connection “terrorist-victim” for the effective prevention of terrorist crimes is considered.

Keywords: terrorism, victimology, crime victim, crime prevention.

На сьогоднішній день одним з глобальних викликів безпеці держав і суспільства вважається тероризм. Протягом останніх століть саме тероризм став способом вирішення релігійних, етнічних, політичних та інших конфліктів. З розвитком технологій використання залякування втілюється в нові форми, як от кіберпростір, інформаційна площина або екологічний тероризм. Тож не дивно, що держави докладають чималих зусиль для розробки механізмів запобігання і протидії проявам тероризму. В той же час питома вага досліджень природи злочинів терористичної спрямованості

зосереджена на особі злочинця –терориста, питанням віктимології жертв таких злочинів присвячено значно менше праць. Хоча варто зазначити, що за останні кілька років вивчення даної тематики активізувалося, зокрема, з боку представників правоохоронних органів і спецслужб.

Власне на думку Головкина Б.М. під віктимністю слід розуміти уразливість членів суспільства перед злочинними посяганнями за певних ситуацій. Ступень уразливості може бути різним. Віктимність як явище – це властивість соціального суб'єкта наражатися на небезпеку злочинних посягань за певних обставин, ситуацій або внаслідок дій інших осіб. Для розуміння повної картини вчинення злочинів терористичної спрямованості необхідно зважати як на певні суб'єктивні та об'єктивні чинники особи, що підвищують вірогідність стати жертвою злочину, так і на власне процес перетворення потенційної жертви на реальну, заподіяння їй шкоди [1; 8].

На відміну від інших видів злочину, жертви терористичних атак, як правило, злочинцями не підбираються. В першу чергу це пов'язано з метою теракту – залякування населення, провокація конфлікту, спричинення паніки тощо. Терористи в більшості випадків обирають саме місце і час вчинення злочину – місце великого скупчення людей (театр, стадіон, бізнес-центр, заклад освіти тощо). Тобто основним для тероризму є масовий характер, а власне потерпілі для терористів не мають особливого значення, в більшості випадків попередній зв'язок між злочинцем і жертвою відсутній. Крім того, важливо, що злочинна мета досягається шляхом застосування тиску чи насильства до осіб, що як правило, не є безпосередніми цілями (наприклад, взяття в заручники відвідувачів театру з метою прийняття певного політичного рішення представниками влади). Тобто, в даному випадку кількість жертв тероризму дуже велика – від кількох осіб до державних органів і суспільства в цілому.

Віктимологічне дослідження повинно відбуватися на різних рівнях. Зокрема, на макрорівні об'єктом вивчення мають бути загальносуспільні явища, такі як сприйняття тероризму, роль і масштаби підтримки терористичних методів досягнення цілей окремими групами. Наприклад, в країнах Європи ставлення населення до теро-

ризму різко негативне, організації, що використовують зазначені методи, заборонені, а учасники підлягають відповідальності. Інше ставлення до терористичних проявів в країнах Середнього Сходу. Так, «Хезболла», яка визнана терористичною організацією в Ізраїлі, США, Канаді, вважається в Лівані офіційною політичною партією і представлена в парламенті. Такі відмінності у сприйнятті тероризму і відповідно почуття страху можуть породжувати явище масової віктимізації. І хоча реальна загроза дещо перебільшена – жертв тероризму значно менше за жертв вбивств, проте саме технологія залякування використовується в якості сучасної інформаційної зброї з метою управління та контролю великою кількістю людей. Зокрема, Голіна В.В. наголошує на існуванні прямо пропорційного зв'язку між наростаючими тенденціями страху перед злочинністю і станом злочинності [2]

На другому рівні віктимність знаходить свій прояв в низці психологічних та соціальних явищ (досвід, соціальні норми, моральні установки, звичаї, традиції, релігія) і процесів, що посилюють ризик стати жертвами тероризму. Такі групи класифікуються за різними критеріями: національним, релігійним, расовими, соціально-демографічними тощо. Наприклад, питанням вивчення гендерних аспектів віктимізації присвячені роботи Ткачової О.В.[3].

На мікрорівні предметом вивчення стають життєві обставини, конкретні індивідуальні якості особи, віктимний довід в минулому, а також їх вплив на процес вчинення злочину.

В цілому, можна сказати, що обрання жертв терористичних актів ґрунтується на більш символічних аспектах, жертвою може стати практично будь-яка людина за умови збігу несприятливих обставин. Для злочинців особливого значення набуває обстановка вчинення злочину, час і місце, а не власне особа потерпілого. Мета і мотиви терористичних посягань не залежать напряду від дій жертв, а заподіяння їм шкоди, залякування і тиск є своєрідним методом досягнення цілей злочинців. В той же час саме встановлення зв'язку «жертва – терорист» на всіх рівнях дослідження сприяє визначенню ролі віктимності в механізмі злочинної поведінки терористів, впливу масового страху з метою розробки ефективних механізмів запобігання та протидії терористичним посяганням [4; 119].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Головкін Б. М. Віктимність як основна категорія віктимології [Електронний ресурс] / Б. М. Головкін // Журнал східноєвропейського права.– 2015. – № 20. – С. 6–13. – URL: http://easternlaw.com.ua/wpcontent/uploads/2015/10/golovkin_20.pdf.
2. Голіна В. В. Соціальні та психологічні чинники кримінологічної віктимізації в Україні. Вісник Академії правових наук України. 2007. № 3 (50). С. 185–193.
3. Ткачова О.В. Віктимність жінок: проблемні аспекти [Електронний ресурс]/ О. В. Ткачова // Теорія і практика правознавства: електрон. наук. фахове вид. - 2017. – Вип. 2 (12). Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/230566841.pdf>
4. Леонов Б.Д., Василюшин В.О., Пиріг С.В. Жертви тероризму: віктимологічний аспект. «Інформація і право» № 1(16)/2016 с. 117-123
Науковий керівник: к.ю.н., доцент О.В.Ткачова